

DE FINANCIËLE SITUATIE VAN DE VLAAMSE GEMEENTEN

Wat leren we uit de jaarrekeningen 2020?

31 augustus 2021

De financiële situatie van de Vlaamse gemeenten: wat leren we uit de jaarrekeningen 2020?

Een rapport van het Agentschap Binnenlands Bestuur, afdeling Lokale Financiën
31 augustus 2021

Inhoud

INLEIDING	2
I. GLOBALE ANALYSE	3
Het gecumuleerd budgettair resultaat (GBR)	3
De autofinancieringsmarge (AFM)	4
Het saldo van de exploitatie en de investeringsverrichtingen	5
De totale financiële schulden	6
De conclusies	7
II. ANALYSE VAN DE EXPLOITATIE-UITGAVEN EN -ONTVANGSTEN.....	8
Uitgaven	8
Lonen	8
Toegestane subsidies	9
Goederen en diensten.....	9
Individuele hulpverlening door het OCMW	9
Ontvangsten	10
Ontvangen werkingssubsidies	10
Andere (dan aanvullende) belastingen	11
Opbrengsten uit de werking.....	11
De conclusies.....	12
III. FINANCIËLE INDICATOREN PER LOKAAL BESTUUR.....	13
De indicatoren	13
1. Tarief APB	13
2. Waarde 1% APB/ exploitatie-ontvangsten.....	13
3. Tarief OOV	13
4. Waarde 100 OOV/ exploitatie-ontvangsten.....	13
5. Exploitatie-uitgaven per capita	14
6. Investeringsuitgaven/ exploitatie-ontvangsten	14
7. Autofinancieringsmarge/ exploitatie-ontvangsten	14
8. Financiële schulden/ exploitatie-ontvangsten	14
De resultaten	14

INLEIDING

De jaarrekeningen 2020 van de Vlaamse gemeenten en OCMW's geven inzicht in de financiële resultaten van de Vlaamse lokale besturen na een turbulent coronajaar. Ze kunnen mee de vraag beantwoorden of en hoe de pandemie de financiële positie van de lokale besturen beïnvloed heeft.

Deze nota is gebaseerd op de digitale rapporteringen over de gegevens van de jaarrekeningen 2020. 281 gemeenten en OCMW's stuurden een definitieve rapportering naar het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) door. In de 19 andere lokale besturen had de gemeenteraad op 19 augustus 2021 de jaarrekening nog niet vastgesteld. Een lijst van deze besturen staat in bijlage 1. Voor die besturen nam ABB de voorlopige cijfers uit de digitale rapportering over de ontwerpjaarrekening op in de analyse. De uiteindelijke cijfers van de jaarrekeningen 2020 kunnen dus nog beperkt afwijken.

Voor enkele analyses onderzocht ABB ook de (definitieve en voorlopige) digitale rapporten van de verzelfstandigde entiteiten (autonome gemeentebedrijven of AGB's en welzijnsverenigingen). Een beperkt aantal van deze entiteiten heeft nog geen digitaal rapport over de jaarrekening 2020 verstuurd, wat een belangrijke nuance moet zijn bij de interpretatie van de gegevens.

Zoals altijd kan de geïnteresseerde lezer zelf diepgaandere analyses uitvoeren op de data van de jaarrekeningen met de analysetools op de website van ABB¹.

In deze nota analyseren we eerst de belangrijkste financiële normen en kengetallen op een algemeen niveau. In een 2de deel bekijken we meer in detail welke de invloed van de coronacrisis was op de belangrijkste exploitatie-uitgaven en -ontvangsten. Tot slot presenteren we een overzicht van enkele belangrijke indicatoren per gemeente.

Enkele methodologische verduidelijkingen zijn belangrijk:

- De cijfergegevens (ook uit het verleden) presenteren we volgens het BBC-2020-stelsel én gaan uit van de gezamenlijke rapporteringsentiteit 'gemeente + OCMW'. De jaarrekeningen 2014 tot 2019 van de gemeenten en de OCMW's zijn dus vertaald naar het formaat BBC-2020 met gemeente en OCMW als 1 rapporteringsentiteit. De onderlinge stromen uit het verleden zuiverden we uit voor wat betreft de gemeentelijke bijdrage aan het OCMW! Voor 2019 bedroeg de gemeentelijke bijdrage voor alle OCMW's 752 miljoen euro;
- De ontvangen prijssubsidies worden pas sinds BBC-2020 verplicht geregistreerd op een aparte algemene rekening (AR 707). Het is dus niet mogelijk om de prijssubsidies van de periode 2014-2019 af te zonderen van de andere ontvangsten uit de werking. Om een vergelijking met het verleden te kunnen maken, beschouwen we deze prijssubsidies én de andere ontvangsten uit de werking ook in 2020 als 1 geheel;
- Voor een vlottere leesbaarheid gebruiken we in het vervolg van deze nota de term 'gemeenten', daar waar het eigenlijk gaat over 'gemeenten én OCMW's'.

¹ https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/bbc/data#financiële_analysetool

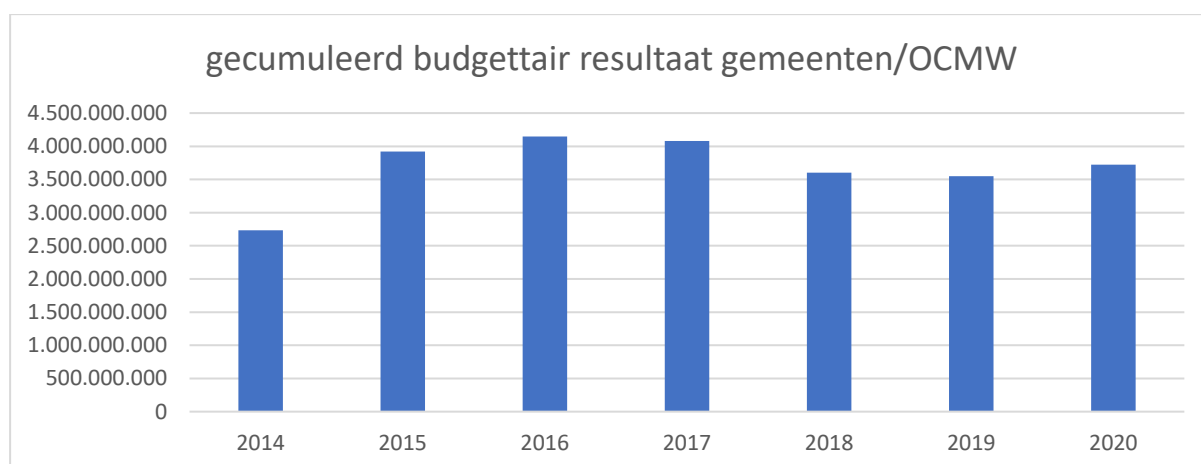
I. GLOBALE ANALYSE

We bekijken in deze paragraaf de 'autofinancieringsmarge' (AFM) en het 'gecumuleerd budgettair resultaat' (GBR) voor het geheel van de Vlaamse gemeenten op 31 december 2020. De AFM (positief op het einde van de planningsperiode) en het GBR (elk jaar positief) zijn normen die de BBC-regelgeving oplegt aan elke individuele gemeente bij het opmaken van het meerjarenplan of de aanpassing ervan.

Tevens gaan we na wat het saldo van de exploitatie- en de investeringsverrichtingen is - omdat dit een goede graadmeter is voor het ESR-saldo van de Vlaamse lokale besturen dat het Instituut voor de Nationale Rekeningen later nog bepaalt. Ten slotte geven we weer hoeveel de financiële schulden van de gemeenten einde 2020 bedragen, hoewel de Vlaamse BBC-regelgeving geen normen oplegt over het niveau van de schulden (de terugbetalingscapaciteit van de schulden zit vervat in de AFM).

De definitie van, en de duiding bij, de begrippen 'gecumuleerd budgettair resultaat', 'autofinancieringsmarge' en 'saldo van de exploitatie- en investeringsverrichtingen in relatie tot het ESR-resultaat' staat in bijlage 2.

Het gecumuleerd budgettair resultaat (GBR)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
budgettair resultaat boekjaar	-578 372 119	1 184 630 473	226 805 080	-65 751 086	-479 235 035	-51 593 008	175 117 572
gecumuleerd BR vorig boekjaar	3 313 489 109	2 735 116 991	3 919 747 464	4 146 552 544	4 080 801 458	3 601 566 423	3 549 973 414
gecumuleerd budgettair resultaat	2 735 116 991	3 919 747 464	4 146 552 544	4 080 801 458	3 601 566 423	3 549 973 414	3 725 090 986

Het gecumuleerd budgettair resultaat (3,725 miljard euro in 2020) bestaat uit de som van:

- het budgettair resultaat van het boekjaar: het verschil (175,1 miljoen euro) tussen het totaal van de ontvangsten (15,330 miljard euro) en het totaal van de uitgaven (15,155 miljard euro);
- het uit het vorig boekjaar overgedragen gecumuleerd budgettair resultaat (3,549 miljard euro).

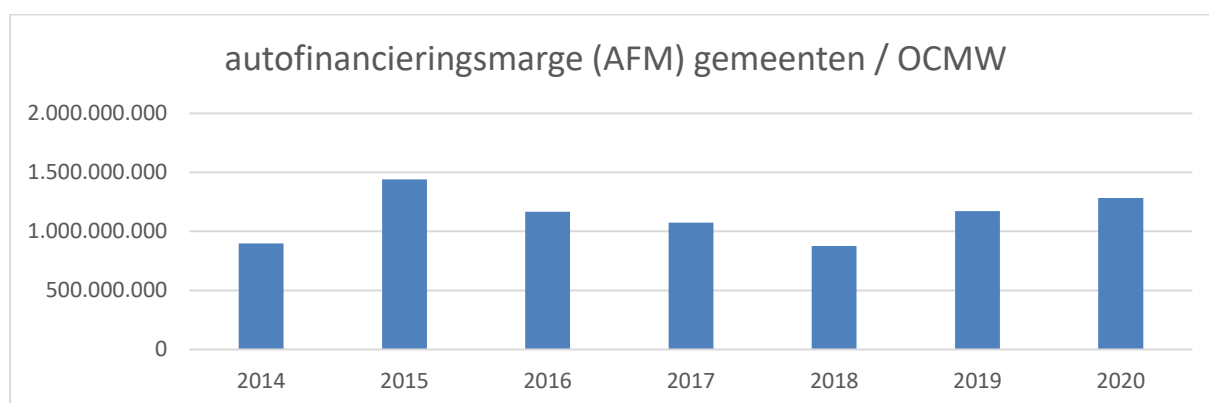
Het stijgt met 175,1 miljoen euro of 5% ten opzichte van 2019.

Omdat het budgettaire resultaat van het boekjaar alle ontvangsten en uitgaven omvat kan het gecumuleerd resultaat makkelijk gestuurd worden door meer (of minder) leningen op te nemen. Het financieringsbeleid van een bestuur heeft dus een belangrijke impact op het gecumuleerd budgettaire resultaat.

In de loop van 2020 namen de gemeenten voor 764 miljoen nieuwe leningen en leasings op. Dat is minder dan in 2019, toen ze voor 778 miljoen nieuwe leningen opnamen. Dit wijst erop dat ze globaal gezien niet genoodzaakt waren om leningen op te nemen om een positief gecumuleerd budgettaire resultaat te bekomen. In tegenstelling tot de jaren voordien was ook in 2020 het budgettaire resultaat van het eigen boekjaar positief.

Het gecumuleerd budgettaire resultaat van 3,725 miljard euro vormt een reserve waarmee de gemeenten bijna 25% van de totale uitgaven van 2020 kunnen betalen. Hoewel sommige middelen daarvan een bestemming hebben (BBC-2014) of onbeschikbaar zijn (BBC-2020), vormt dit een stevige marge die een afdoende liquiditeit waarborgt en een stevige buffer vormt.

De autofinancieringsmarge (AFM)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
autofinancieringsmarge (AFM)	899 049 993	1 440 788 918	1 166 610 493	1 073 809 650	876 736 731	1 171 835 203	1 284 410 974
exploitatie-ontvangsten (EO)	12 180 401 959	12 760 684 811	12 705 683 478	12 879 574 271	12 903 907 626	13 269 557 049	13 686 072 468
AFM/EO	7,38%	11,29%	9,18%	8,34%	6,79%	8,83%	9,38%

De Vlaamse gemeenten sluiten het jaar 2020 af met een hoge autofinancieringsmarge, dé norm voor een structurele financiële duurzaamheid: een overschot van 1,284 miljard euro of 9,38% van de exploitatie-ontvangsten. Dat niveau is zowel in absolute als in relatieve termen het hoogste niveau van de voorbije periode. Het nog hogere niveau in 2015 was te danken aan de uitzonderlijk hoge financiële ontvangsten dat jaar².

Het hoge niveau van de AFM in 2020 kunnen ze verklaren door het onder controle houden van de exploitatie-uitgaven (weliswaar een stijging van de personeelsuitgaven, maar een daling van

² De federale regelgever had beslist om de vrijstelling van de vennootschapsbelasting die de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden genoten, op te heffen voor de boekjaren afgesloten vanaf juli 2015. Als antwoord op die maatregel keerden de intergemeentelijke samenwerkingsverbanden een belangrijk deel van hun reserves uit aan hun deelgenoten, de gemeenten, voor de wijziging van het fiscaal regime uitwerking kreeg. Dit betekende wat 'doping' voor de gemeentelijke exploitatie-ontvangsten, en dus voor de autofinancieringsmarge, van 2015.

de uitgaven voor goederen en diensten) en de stijgende exploitatie-ontvangsten. Vooral de ontvangen werkingssubsidies stegen enorm: van 5,250 miljard euro in 2019 naar 5,864 miljard euro in 2020: dit is een stijging met 614 miljoen euro of een stijging van niet minder dan 11,7%. De ontvangsten uit de OOV kenden een mooie stijging. Ten opzichte van de (kunstmatig) hoge ontvangsten door de versnelling van het inkohieringsritme in 2019, kenden de APB-ontvangsten een verwachte daling in 2020: van 2,217 naar 2,158 miljard euro.

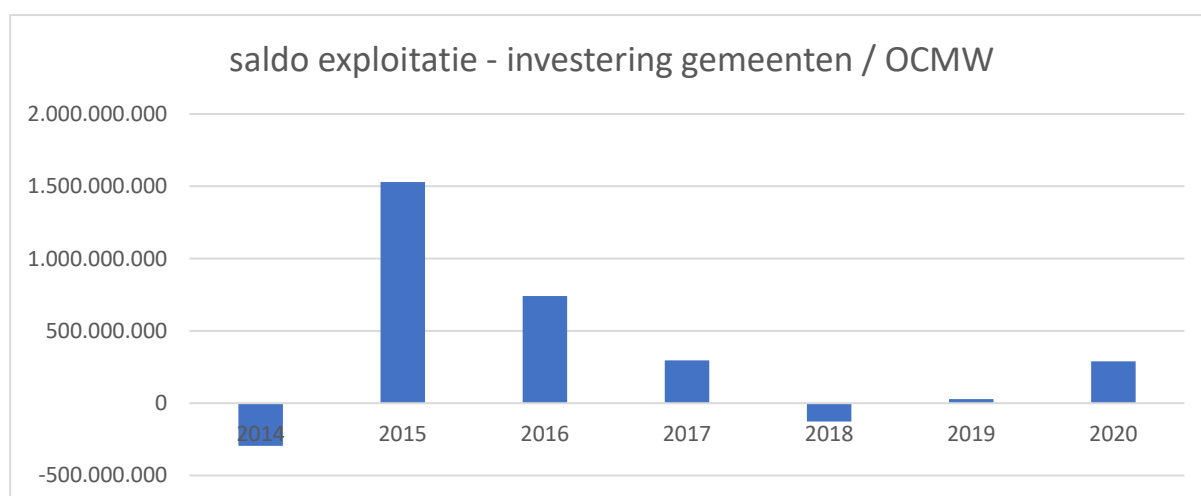
Beide fenomenen (een matige stijging van de exploitatie-uitgaven en sterker stijgende ontvangsten) zorgen voor een toegenomen exploitatiesaldo: van 1,797 miljard euro in 2019 naar 1,943 miljard euro in 2020. De uitgaven voor de periodieke aflossingen van leningen en leasings, de andere component die de AFM bepaalt, stegen licht van 770 miljoen euro in 2019 naar 795 miljoen euro in 2020.

Overigens, de gunstige evolutie en de heel hoge AFM van de gemeenten in 2020 wordt zeker niet teniet gedaan of tegengesproken door de AFM van de verzelfstandigde entiteiten. De AFM van de groep van de autonome gemeentebedrijven is in 2020 41 miljoen euro lager dan in 2019 en toont een bescheiden negatief cijfer. De AFM van de welzijnsverenigingen is in 2020 dan weer bijna 20 miljoen euro beter dan in 2019 en vertoont algemeen een positieve evolutie. Deze cijfers zijn heel bescheiden in vergelijking met de positieve AFM van bijna 1,3 miljard euro van de gemeenten.

AGB	2016	2017	2018	2019	2020
autofinancieringsmarge (AFM)	8 430 028	37 356 532	46 807 561	32 163 105	-9 490 487
exploitatie-ontvangsten (EO)	710 824 691	734 440 756	770 442 623	784 460 465	711 904 749
AFM/EO	1,19%	5,09%	6,08%	4,10%	-1,33%

welzijnsverenigingen	2016	2017	2018	2019	2020
autofinancieringsmarge	21 975 410	29 512 027	38 926 845	47 759 563	66 124 067
exploitatie-ontvangsten (EO)	377 655 011	449 906 865	724 990 329	889 519 860	988 265 057
AFM/EO	5,82%	6,56%	5,37%	5,37%	6,69%

Het saldo van de exploitatie en de investeringsverrichtingen

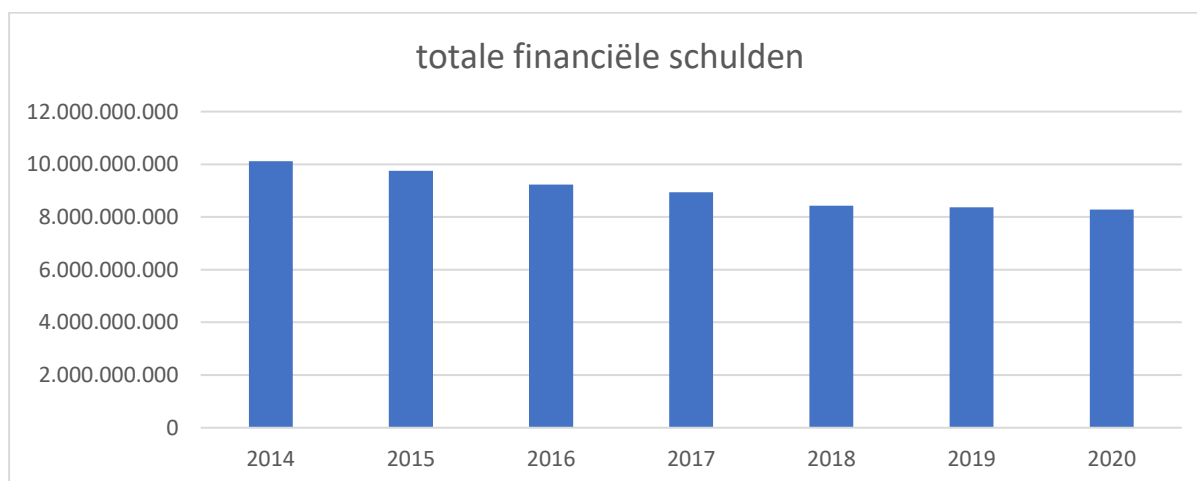

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
saldo exploitatie - investering	-294 993 277	1 530 065 347	740 880 446	296 986 899	-127 039 095	28 843 902	289 110 646
saldo exploitatie	1 615 494 199	2 151 417 900	1 840 384 953	1 760 942 745	1 546 971 866	1 797 433 865	1 943 793 634
saldo investering	-1 910 487 476	-621 352 553	-1 099 504 507	-1 463 955 845	-1 674 010 961	-1 768 589 963	-1 654 682 988

Het saldo van de exploitatie- en de investeringsverrichtingen, dat een redelijk betrouwbare voorafspiegeling vormt van het ESR-vorderingsaldo dat het Instituut voor de Nationale Rekeningen vaststelt, komt in 2020 licht boven het nulpunt uit (289,1 miljoen euro). Ook dat is positief, zeker gezien het relatief hoge bedrag aan investeringsuitgaven die de Vlaamse gemeenten in 2020 boekten. De gemeenten investeerden in 2020 voor 1,881 miljard euro aan materiële vaste activa (MVA). Dat is niet zo veel minder dan in de recordjaren 2018 (2,075 miljard euro) en 2019 (1,943 miljard euro). We moeten de cijfers van de investeringsuitgaven voor 2020 wel enigszins nuanceren. Door de specifieke boekhoudkundige sale-and-lease-back constructie van de overname van het openbare verlichtingsnet door Fluvius, liggen de reële investeringsuitgaven ietwat lager. Op basis van voorlopige cijfers moeten we de investeringsuitgaven in MVA hierdoor met ongeveer 145 miljoen euro naar beneden bijstellen.

Dat het saldo van de exploitatie- en de investeringsverrichtingen merkkelijk hoger was in de jaren 2015-2016 heeft vooral te maken met de beperkte lokale investeringsuitgaven in die jaren. In 2015 en 2016 investeerden de Vlaamse gemeenten nauwelijks 1,5 miljard euro (materieel vaste activa). In 2015 zijn de cijfers overigens verder vertekend door de toenmalige 'Electrabel-operatie' (met grote impact op de investeringsontvangsten – verkoop van financiële vaste activa).

De totale financiële schulden

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
totale financiële schulden	10 118 553 479	9 755 066 437	9 223 715 721	8 933 456 186	8 427 919 166	8 369 330 398	8 279 440 844
exploitatie-ontvangsten (EO)	12 180 401 959	12 760 684 811	12 705 683 478	12 879 574 271	12 903 907 626	13 269 557 049	13 686 072 468
schulden / EO	83,07%	76,45%	72,60%	69,36%	65,31%	63,07%	60,50%

De financiële schulden³ van de Vlaamse gemeenten bedragen eind 2020 in totaal 8,279 miljard euro. Dat is 60,5% van de totale exploitatie-ontvangsten en bijna 90 miljoen euro minder dan op 31 december 2019.

De financiële schulden van de Vlaamse gemeenten daalden de afgelopen jaren overigens stelselmatig: van 10,118 miljard euro eind 2014 naar 8,279 miljard euro eind 2020. Het is opmerkelijk dat de gemeenten meer aflossen dan dat ze bijkomende leningen opnemen, in het bijzonder sinds 2018. In deze jaren verrichtten de Vlaamse gemeenten nochtans omvangrijke investeringsuitgaven én konden ze genieten van historisch lage rentevoeten. Het blijkt dus dat gemeenten deze investeringen konden financieren met eigen middelen.

De daling van de schuldenlast is deels ook te danken aan de Vlaamse overheid. Die nam in 2018 een deel van de schulden over van 15 gemeenten die in een fusietraject betrokken waren (voor in totaal 95,2 miljoen euro).

De conclusies

Vanuit welk gezichtspunt we het ook bekijken (liquiditeitspositie, schuldniveau, structurele duurzaamheid), de financiële resultaten van de Vlaamse gemeenten als groep einde 2020 ogen fraai. De autofinancieringsmarge, veruit de belangrijkste indicator voor de structurele gezondheid van de lokale financiën, noteert (heel) mooie waarden. Een AFM van 1,284 miljard euro (of 9,38% van de exploitatie-ontvangsten) betekent dat de Vlaamse lokale besturen voor dat bedrag aan budgettaire ruimte hebben voor nieuw beleid en/of nieuwe investeringen (via rechtstreekse financiering of via nieuwe leningen).

Zijn er aanwijzingen dat de positieve AFM, door éénmalige omstandigheden, onnatuurlijk hoog zou zijn, zoals dat het geval was in 2015? En dat de lokale besturen zich te vlug rijk zouden rekenen? Enkele elementen die we zeker moeten vermelden.

- Het blijft afwachten welk effect de corona-crisis zal hebben op de toekomstige ontvangsten uit de APB.
- De federale en Vlaamse overheid gaven in 2020 heel wat specifieke werkingssubsidies aan de lokale besturen om hen te ondersteunen om de corona-uitdagingen aan te gaan. Deze specifieke subsidies zouden (deels) kunnen wegvallen. Maar het gaat om al bij al relatief bescheiden bedragen én de gesubsidieerde activiteiten vallen misschien ook weg (bijvoorbeeld het inrichten van vaccinatiecentra). De budgettair veel belangrijkere verhogingen van de algemene werkings-subsidies (groeivoet Gemeentefonds, dotatie open ruimte en responsabiliseringsbijdrage) blijven normaal wel doorgaan.

Maar deze bemerkingen doen niets af van de vaststelling dat we de financiële situatie van het Vlaamse lokale bestuursniveau einde 2020 in het algemeen robuust mogen noemen, in tegenstelling tot de situatie van de andere beleidsniveaus. Het lokale bestuursniveau is budgettair gewapend om toekomstige uitdagingen aan te gaan.

³ De financiële schulden zijn de schulden opgenomen in de rekeningen 171/4, 421, 4220, 4221, 4233, 4234, 424, 430, 433 en 439.

II. ANALYSE VAN DE EXPLOITATIE-UITGAVEN EN -ONTVANGSTEN

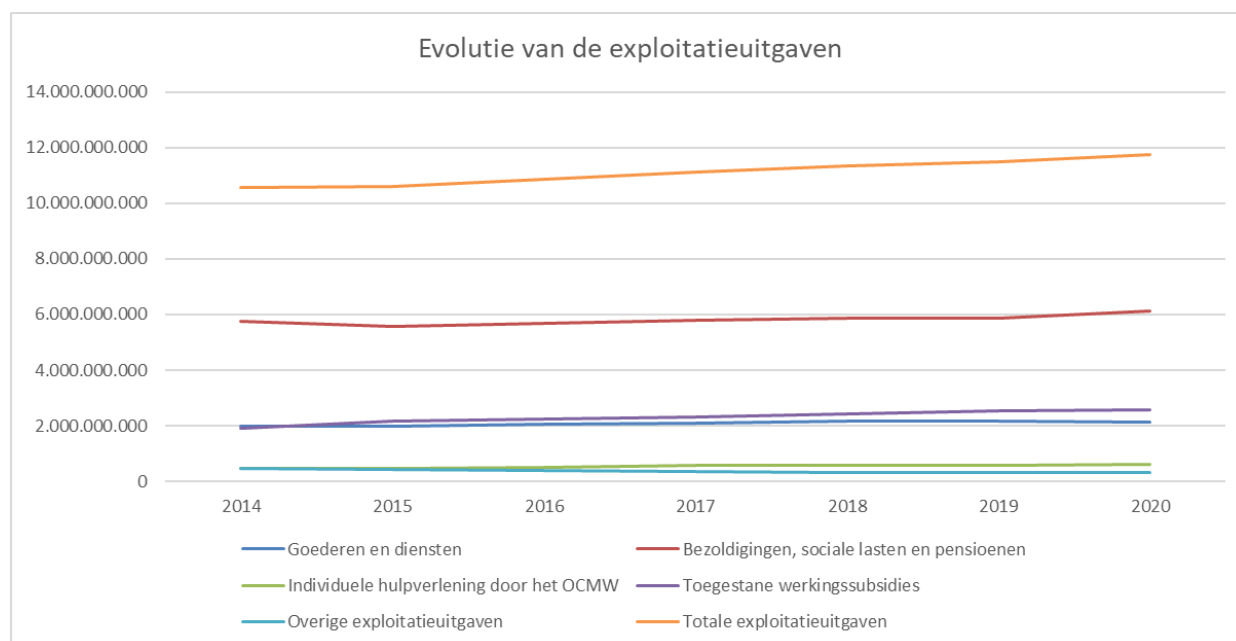
Naast de bovenstaande algemene analyse loont het de moeite om de belangrijkste exploitatie- en investeringsuitgaven van naderbij te bekijken. We houden hierbij de uitzonderlijke omstandigheden van 2020 in het achterhoofd en kijken of COVID-19 een invloed had op deze uitgaven en ontvangsten, en zo ja welke.

De vraag of de coronacrisis tot opvallende evoluties leidde in de jaarrekeningen is niet altijd eenvoudig te beantwoorden. In 2020 werd ook de samenvoeging van OCMW en gemeente gefinaliseerd. Dit kan nu al leiden tot efficiëntiewinsten, die de jaarrekeningcijfers kunnen beïnvloeden. Verder moeten we ook rekening houden met de groei in verzelfstandigde entiteiten. Bepaalde uitgaven en ontvangsten komen zo niet meer in de boekhouding van de gemeente en het OCMW terecht, maar in de boekhouding van de verzelfstandigde entiteit.

Uitgaven

De grootste uitgavenposten voor de gemeenten vallen binnen de rubrieken 'personeelsuitgaven' (52% - inclusief onderwijzend personeel), 'toegestane werkingssubsidies' (22%) en uitgaven voor 'goederen en diensten' (18%). De uitgaven voor 'individuele hulpverlening sociale dienst' bedragen 21% van de totale exploitatie-uitgaven van het OCMW (afzonderlijk bekeken).

De evolutie van de belangrijkste exploitatie-uitgaven van de gemeenten vatten we samen in de grafiek.

Lonen

De evolutie van de personeelsuitgaven (uitgezonderd onderwijspersoneel) loopt over het algemeen gelijk met deze van voorgaande jaren. Een stabilisatie van de loonkost voor vastbenoemd personeel en een stijging voor het contractueel personeel is al een tijdje merkbaar.

De opvallendste stijging heeft te maken met de pensioenkosten en de maatregelen die ervoor genomen worden (bijvoorbeeld opbouw 2de pensioenpijler).

De invloed van de coronacrisis op de personeelskosten lijkt dus eerder beperkt. Bij de AGB's dalen de uitgaven voor niet-onderwijzend contractueel personeel wel met iets meer dan 18 miljoen euro in 2020 (t.o.v. een gemiddelde stijging van 9,5 miljoen euro in de periode 2014-2019). Het lijkt erop dat een aantal AGB's gebruik maakte van het systeem van economische werkloosheid. Ook stijgen de 'overige personeelskosten' (bijvoorbeeld voordelen in natura, beschermingsmateriaal personeelsleden, gewaarborgd loon, ...) in de gemeenten met 15%, terwijl deze in de periode 2014-2019 nagenoeg gelijk bleven. In absolute cijfers bedraagt die stijging 28 miljoen euro.

Toegestane subsidies

De toegestane werkingssubsidies stijgen met bijna 35 miljoen euro in 2020. Dit is een kleinere stijging dan het gemiddelde van de voorgaande jaren (127 miljoen euro). Op niveau van de beleidsdomeinen zijn de verschillen met vorige jaren te weinig significant om ze te kunnen toewijzen aan de gevolgen van de coronacrisis.

Goederen en diensten

De uitgaven voor goederen en diensten dalen bij de gemeenten met 57 miljoen euro, terwijl ze met gemiddeld 40 miljoen per jaar stegen in de periode 2014-2019. Deze daling doet zich voornamelijk voor in de rubrieken 'andere diensten en diverse leveringen' en in mindere mate 'energiekosten' en 'verbruikte goederen'.

De coronapandemie lijkt slechts gedeeltelijk verantwoordelijk voor deze daling. De pandemie heeft 2 tegengestelde effecten op deze uitgaven:

- extra uitgaven voor bijvoorbeeld de dienstverlening voor volksgezondheid (beleidsveld (BV) 098) en ter ondersteuning van de handel en middenstand (BV0500);
- gemeenten boden in verschillende maanden van 2020 bepaalde dienstverlening niet meer aan of er was minder vraag naar die dienstverlening. Dat resulteerde in een vermindering van de uitgaven voor bijvoorbeeld cultuur en evenementen (BV070/1), sport (BV074) of voor de afgifte van bepaalde documenten (internationaal paspoort, trouwboekje,... BV0130).

Een duidelijker te onderscheiden reden voor de verlaging van sommige uitgaven lijkt de integratie van de gemeente en het OCMW te zijn. De uitgaven voor de politieke organen (BV010) en de algemene diensten (vaak overheadkosten – BV011) dalen met 21 miljoen euro t.o.v. 2019. In de periode 2014-2019 stegen deze kosten met gemiddeld bijna 20 miljoen per jaar.

Individuele hulpverlening door het OCMW

Bij het begin van de coronacrisis werd verwacht dat de OCMW's een stijgende vraag naar individuele hulpverlening (bijvoorbeeld leefloon) zouden krijgen. In 2020 merken we inderdaad een stijging van deze uitgaven met bijna 45 miljoen euro. Deze kosten worden weliswaar (gedeeltelijk) gesubsidieerd door de federale overheid.

Onderstaande tabel plaatst de stijging in een meerjarig perspectief. Hoewel het effect van de pandemie op de uitgaven voor individuele hulpverlening aanzienlijk is, blijkt dat dergelijke stijgingen de laatste jaren meermaals voorkomen. In de jaren 2016 en 2017 lagen voornamelijk de diverse federale maatregelen voor werkloosheidsuitkeringen en de vluchtelingencrisis aan de basis van de hoge stijgingen.

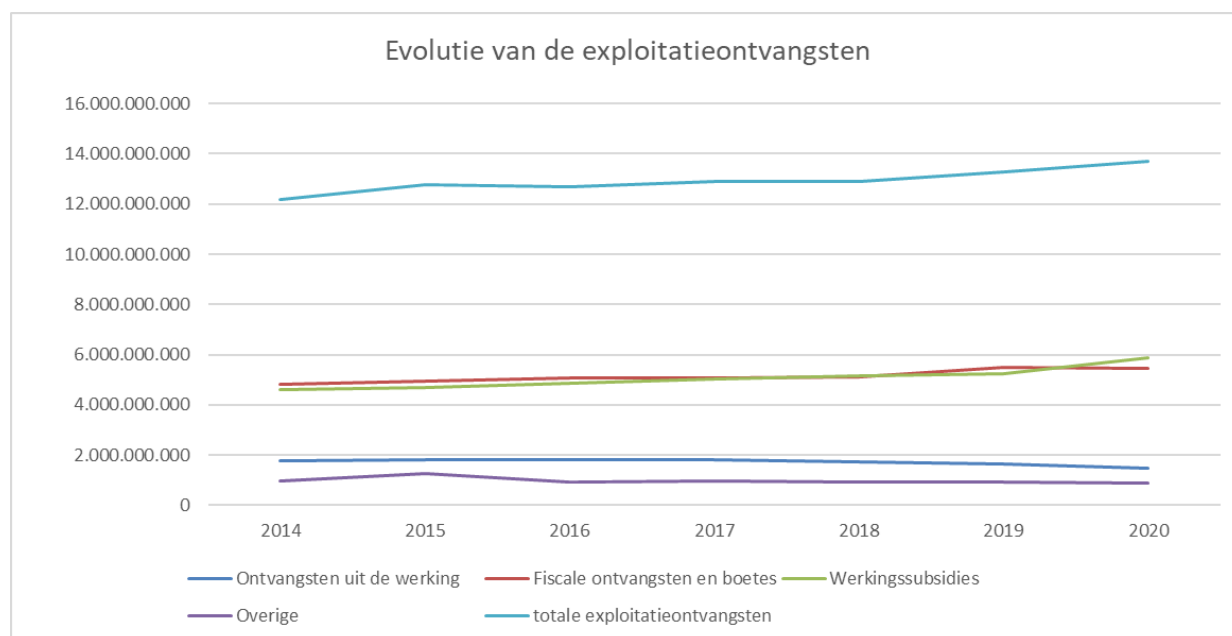
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
AR 648: Individuele hulpverlening	456.227.321	463.428.056	520.283.748	559.958.376	582.055.684	578.526.276	622.712.838
stijging t.o.v. vorig jaar		1,58%	12,27%	7,63%	3,95%	-0,61%	7,64%

Ontvangsten

Iets minder dan 35% van hun exploitatie-ontvangsten halen de gemeenten uit de aanvullende belastingen. Deze ontvangsten stijgen beperkt t.o.v. 2019. De groei van 0,31% ligt lager dan de gemiddelde jaarlijkse groei van 2,7% over de periode 2014-2019.

De andere belangrijke exploitatie-ontvangsten voor de gemeenten zijn de 'ontvangen algemene en specifieke werkingssubsidies' (samen bijna 43%), de 'ontvangsten uit de werking' (11%) en de 'andere belastingen en boetes' (5%). Een kanttekening hierbij is dat de laatste jaren de 'ontvangsten uit de werking' voor de gemeenten en (voornamelijk) OCMW's zowel in absolute als in relatieve cijfers gedaald zijn. Tegelijk stijgen deze ontvangsten in de AGB's en (voornamelijk) de welzijnsverenigingen (meer dan) evenredig. Daarom is het van belang om deze ontvangsten ook voor de verzelfstandigde entiteiten (890 miljoen euro in 2020) in kaart te brengen.

De onderstaande grafiek vat de evolutie van de belangrijkste exploitatie-ontvangsten van de gemeenten samen:

Ontvangen werkingssubsidies

De gemeenten en OCMW's ontvingen 613 miljoen euro meer werkingssubsidies dan in 2019, min of

meer gelijk verdeeld tussen algemene en specifieke werkingssubsidies. Deze stijging van 11,7% ligt aanzienlijk hoger dan de gemiddelde stijging in de periode 2014-2019 (2,7%)!

Een gedeelte van de stijging van de specifieke werkingssubsidies kunnen we verklaren door een nieuwe boekingswijze van de sociale maribel. Deze korting wordt in de jaarrekeningen 2020 van de meeste besturen voor de 1ste keer verwerkt als een ontvangen werkingssubsidie (verschil van meer dan 64 miljoen euro t.o.v. 2019). Verder doen de meest opvallende stijgingen van de specifieke werkingssubsidies zich voor in de beleidsdomeinen 'onderwijs' (+72 miljoen euro), 'sociaal beleid' (+78 miljoen euro) en binnen de beleidsvelden 'kinderopvang' (+31 miljoen euro) en 'woon -en zorgcentra' (+58 miljoen euro). Ook de welzijnsverenigingen tekenen een stijging van de ontvangen subsidies voor het beleidsveld 'woon -en zorgcentra' op (+43 miljoen euro voor subsidies van de federale en Vlaamse overheid). Deze vaststellingen waren te verwachten. Zowel de Vlaamse als de federale overheid kenden vooral binnen deze beleidsdomeinen verschillende ondersteuningsmaatregelen toe aan de lokale besturen door de coronacrisis.

De algemene werkingssubsidies stijgen met 312 miljoen euro. Naast de jaarlijkse aangroei van het Gemeentefonds (bijna 100 miljoen euro) heeft de Vlaamse Regering in 2020 enkele nieuwe algemene subsidies verleend aan de gemeenten. Ze ontvingen ongeveer 95 miljoen euro uit de dotatie op basis van de responsabiliseringsbijdrage en 84 miljoen euro van het noodfonds voor cultuur, jeugd, sport en media dat de Vlaamse Regering verdeelde over de lokale besturen om deze sectoren te ondersteunen tijdens de coronacrisis.

Andere (dan aanvullende) belastingen

Voor het eerst sinds 2014 dalen de andere belastingen (-38 miljoen euro). De terugval van de bedrijfsbelasting is voor 75% verantwoordelijk voor deze daling. Verschillende gemeenten lijken vooral deze belastingen (tijdelijk) geschrapt te hebben als maatregel ter ondersteuning van bedrijven tijdens de coronapandemie. Kleinere dalingen stellen we vast voor belastingen op prestaties (bijvoorbeeld belastingen op afgifte van paspoorten en trouwboekjes) en belastingen op het gebruik van het openbaar domein (plaatsrechten kermissen, markten, ...).

Opbrengsten uit de werking

Voor het 1ste jaar sinds 2014 zien we een aanzienlijke terugval van de opbrengsten uit de werking. Ze dalen bij de gemeenten (-163 miljoen euro t.o.v. 2019) en de AGB's (-116 miljoen euro). Daartegenover zien we een stijging van deze ontvangsten bij de welzijnsverenigingen (+39 miljoen euro). Deze stijging is weliswaar aanzienlijk lager dan de gemiddelde jaarlijkse stijging van 116 miljoen euro voor de periode 2014-2019.

De daling voor de AGB's wordt voor 45 miljoen euro gecompenseerd door een stijging van de ontvangen werkingssubsidies van de gemeenten. Dit lijkt een gevolg te zijn van Circulaire 2020/C/68 waarin de FOD Financiën aangeeft dat voor het AGB, het operationeel resultaat voor een periode van 2020 niet meetelt bij de beoordeling van het winstoogmerk om BTW-aftrek te genieten. Een AGB kon in 2020 dus eventuele verliezen door de coronamaatregelen uitzonderlijk opvangen met werkingssubsidies (i.p.v. prijssubsidies).

Bij een functionele analyse (volgens beleidsvelden en beleidsdomeinen) kunnen we de jaarrekeningen van de verschillende types besturen consolideren. Deze ontvangsten zijn billijke vergoedingen voor prestaties die lokale besturen leveren. We maken bij dergelijke consolidatie dus louter abstractie van wie precies (gemeente of AGB, OCMW of welzijnsvereniging) de dienstverlening levert, maar behouden het inzicht in het type dienstverlening zelf.

De resultaten van deze analyse liggen grotendeels binnen de verwachtingen. Door de coronamaatregelen boden de gemeenten bepaalde dienstverlening niet meer aan of was er minder vraag naar die dienstverlening. Dat vertaalt zich in lagere ontvangsten. We zien dit vooral erg duidelijk binnen de beleidsdomeinen en -velden 'culturele instellingen en evenementen' (-55 miljoen euro), 'sport' (-39 miljoen euro), 'onderwijs' (-36 miljoen euro) en 'wegen en parkeren' (-17 miljoen euro).

Tot slot merken we ook een daling van 24 miljoen euro binnen het beleidsdomein 'ouderen'. Dat gaat tegen de trend van de laatste 6 jaar in (gemiddelde jaarlijkse stijging van 73 miljoen euro in de periode 2014-2019). Hoogstwaarschijnlijk is dat het gevolg van de tijdelijk niet-bezette plaatsen in de woonzorgcentra.

De conclusies

Misschien tegen de verwachtingen in, maar gelijklopend aan de conclusies van het 1ste hoofdstuk, lijkt de coronacrisis in 2020 het totaal van de exploitatie-uitgaven en -ontvangsten slechts beperkt te beïnvloeden.

Langs uitgavenzijde zien we vooral een stijging van de kosten voor individuele hulpverlening voor het OCMW. Voor de ontvangsten stellen we grotere verschillen met 2019 (en vorige jaren) vast. Uit de analyse van de cijfers kunnen we opmaken dat de stijging van de ontvangen subsidies de gederfde inkomsten uit werking en belastingen compenseren.

III. FINANCIËLE INDICATOREN PER LOKAAL BESTUUR

De indicatoren

Hoe nuttig en noodzakelijk de globale analyse ook is, het is wenselijk om ook zicht te hebben op de financiële prestaties van de individuele lokale besturen. In deze paragraaf focussen we op een aantal indicatoren die een inzicht kunnen geven in de financiële staat van individuele lokale besturen. Het gaat om 8 indicatoren die informatie verschaffen over de fiscale inkomsten, de uitgaven, het financieel evenwicht en de schuldpositie. De verschillende indicatoren voldoen aan een aantal belangrijke eisen:

- ze zijn gebaseerd op openbare data die frequent hernieuwd worden;
- ze zijn toegankelijk en begrijpelijk;
- ze zijn beperkt in aantal.

Deze en andere indicatoren die ook aan dezelfde eisen voldoen kunnen in de toekomst helpen om potentiële financiële problemen bij individuele lokale besturen aan het licht te brengen.

1. Tarief APB

Dit is het laatst gekende tarief van de aanvullende personenbelasting. Een laag tarief maakt het mogelijk dat een bestuur een belastingverhoging kan doorvoeren als het in financiële moeilijkheden verkeert.

2. Waarde 1% APB/ exploitatie-ontvangsten⁴

Omdat het APB-tarief enkel aangeeft of en in welke mate er nog marge is om de aanvullende belastingen te verhogen, is het ook informatief om te bekijken hoeveel extra inkomsten gemeenten kunnen genereren door een dergelijke verhoging toe te passen. Deze indicator geeft daarom aan met hoeveel procent de exploitatie-ontvangsten kunnen stijgen bij een verhoging van 1% APB. Een relatief hoog percentage betekent dat deze gemeente een 'hoog fiscaal draagvlak' heeft.

3. Tarief OOV

Dit is het laatst gekende tarief van de opcentiemen onroerende voorheffing. Een laag tarief maakt het mogelijk dat een bestuur een belastingverhoging kan doorvoeren als het in financiële moeilijkheden verkeert.

4. Waarde 100 OOV/ exploitatie-ontvangsten

Omdat het tarief van OOV enkel aangeeft of en in welke mate er nog marge is om de opcentiemen te verhogen is het ook informatief om te kijken hoeveel extra inkomsten gemeenten kunnen genereren door een dergelijke verhoging toe te passen. Dit geeft aan met hoeveel procent de

⁴ Bij de exploitatie-ontvangsten werden telkens de ontvangen loonsubsidies voor het onderwijzend personeel uitgefilterd omdat dit louter een doorgeefpost is.

exploitatie-ontvangsten kunnen stijgen bij een verhoging van 100 OOV. Een hoger percentage betekent dat deze gemeente een 'hoog fiscaal draagvlak' heeft.

5. Exploitatie-uitgaven per capita

Dit is het geheel van personeelsuitgaven (zonder de uitgaven voor onderwijzend personeel ten laste van andere overheden) en uitgaven voor goederen en diensten van een lokaal bestuur, omgerekend per capita. Dit gedeelte van de exploitatie-uitgaven is afgezonderd van de rest, omdat dit het gedeelte is waar een bestuur, meer dan op de andere gedeelten (zoals individuele maatschappelijke hulpverlening, werkingssubsidies aan onder andere politie- en hulpverleningszone, ...), beleidsmatige impact op kan hebben. Deze waarde kan een indicatie geven over de mate waarin een lokaal bestuur dat zich in financiële moeilijkheden bevindt, kan terugvallen op eventuele besparingen. Het gemiddelde van de laatste 3 jaren moet éénmalige uitschieters teniet doen.

6. Investeringsuitgaven/ exploitatie-ontvangsten

Dit is het geheel van de investeringsuitgaven t.o.v. de exploitatie-ontvangsten. Een laag bedrag duidt erop dat een bestuur relatief weinig heeft geïnvesteerd en wellicht belangrijke investeringsnoden (en dus toekomstige uitgaven) kent. Hier wordt het gemiddelde van de laatste 6 jaren genomen omdat investeringen een lange periode kennen tussen idee en uitvoering.

7. Autofinancieringsmarge/ exploitatie-ontvangsten

De autofinancieringsmarge (AFM) geeft weer of de financiën van een bestuur structureel in evenwicht zijn en duidt aan of het bestuur in staat is zijn leningslasten te dragen met het overschot uit het saldo van de exploitatie-ontvangsten en uitgaven. Omdat het absoluut bedrag van de autofinancieringsmarge niet veel zegt, wordt de AFM afgezet tegen de exploitatie-ontvangsten om zo de grootte van de AFM beter te kunnen inschatten. Het gemiddelde van de laatste 3 jaren wordt genomen om eventuele uitschieters weg te werken.

8. Financiële schulden/ exploitatie-ontvangsten

Dit is het geheel van de financiële schulden op lange en korte termijn volgens de laatste beschikbare jaarrekening en dat wordt afgezet ten opzichte van de exploitatie-ontvangsten. Deze indicator vergelijkt het bedrag van de openstaande financiële schuld met de exploitatie-ontvangsten die lokale besturen hebben. Dit is een manier om na te gaan in hoeverre een lokaal bestuur over de capaciteit beschikt om het geleende geld terug te betalen.

De resultaten

Voor de resultaten van de verschillende financiële indicatoren verwijzen we naar bijlage 3 van dit document.

Bijlage 1: besturen met voorlopige cijfers over jaarrekening 2020

Bertem

Bornem

Diksmuide

Essen

Herstappe

Herzele

Hooglede

Kalmthout

Kampenhout

Landen

Malle

Nieuwpoort

Oud-Turnhout

Rijkevorsel

Schelle

Tremelo

Waasmunster

Wellen

Wezembeek-Oppem

Bijlage 2: de financiële normen van de Vlaamse gemeenten

De Vlaamse overheid legt in de BBC-regelgeving dwingende normen op waaraan de meerjarenplannen (niet de jaarrekeningen) van elke gemeente moeten beantwoorden:

- Het beschikbaar budgettair resultaat (een 'toestandsevenwicht') moet jaarlijks groter zijn dan 0. Dat houdt in dat de gecumuleerde totale ontvangsten elk jaar minstens even groot zijn als de gecumuleerde totale uitgaven, of het tekort wordt gedekt met overschotten uit het verleden.
- De autofinancieringsmarge – AFM (een 'structureel evenwicht') is het saldo dat overblijft van de exploitatie-ontvangsten als alle exploitatie-uitgaven én de periodieke aflossingen van de opgenomen leningen vereffend zijn. Het is de *marge* van een lokaal bestuur om zelf (*auto*) nieuw beleid te *financieren*. De AFM moet positief zijn op het einde van de planningsperiode (dus in 2025). Een negatieve AFM in de loop van de planningsperiode vormt niet noodzakelijk een probleem, maar waakzaamheid is in die gevallen wel geboden. Het kan wijzen op een beperkt financieel draagvlak. Die besturen moeten uit de reserves putten om hun exploitatie-uitgaven en schulden te betalen (en kunnen uiteraard geen nieuwe investeringen doen of nieuwe leningen aangaan).

Ook de Europese regelgever legt financiële normen op aan de EU-lidstaten: het zogenaamde ESR-vorderingensaldo en de schuldgraad. De lidstaten moeten zelf bepalen hoe de verschillende overheidsniveaus (federaal, regionaal, lokaal) gezamenlijk die norm behalen. Dat gebeurt in België volgens een 'intern Belgisch stabiliteitsprogramma'. De ESR-norm is dus een norm voor het geheel van de (lokale) overheid, niet voor elke individuele gemeente.

De BBC-regelgeving is zo opgevat dat de Vlaamse toezichthouder in staat is om te voldoen aan de rapporteringsverplichtingen over de financiën van de lokale besturen in ESR-termen. Het ESR-vorderingensaldo is het verschil tussen alle ontvangsten en uitgaven van een overheid (dus ook de investeringsuitgaven) zonder de kapitaalverrichtingen. Aan de ontvangstenzijde worden de nieuwe leningen en de opbrengsten uit de verkoop van participaties (financieel vaste activa) niet meegeteld. Aan de uitgavenzijde tellen we de aflossingen van de leningen en de aankoop van participaties niet mee⁵.

Het saldo van de exploitatie- en de investeringsverrichtingen in BBC-termen loopt grotendeels parallel met het ESR-vorderingensaldo, zo leert de ervaring van de afgelopen lokale bestuursperiode. Dat hoeft niet te verbazen. Het ESR-vorderingensaldo is precies het saldo van alle ontvangsten en uitgaven zonder de kapitaalverrichtingen. In die zin is het BBC-saldo van de exploitatie- en de investeringsverrichtingen een goede graadmeter voor het uiteindelijke ESR-saldo dat het INR berekent.

⁵ Voor de vaststelling van het ESR-vorderingensaldo van de Vlaamse gemeenten wordt het berekende bedrag nog bijgestuurd door het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR), dat verantwoordelijk is voor de officiële rapportering van de financiën van de Belgische overheden aan de Europese verantwoordelijke instanties (Eurostat). Het gebeurt dat het INR van oordeel is dat bepaalde boekingen zoals die zijn gebeurd binnen de BBC-context niet sporen met de macro-economische logica van het ESR-systeem. Het INR voert dan correcties door.

Bijlage 3: Financiële indicatoren per lokaal bestuur

Plaatsnaam	Tarief APB	1% APB / EO	tarief OOV	100 OOV / EO	Exploitatie uitgaven per inw	Investering uitgaven / EO	AFM tov EO	Fin. schuld / EO
Aalst	7,5	2,%	944	1,7%	1.272	22%	9,2%	78,5%
Aalter	5,9	3,9%	900	2,8%	734	25%	12,4%	63,9%
Aarschot	8	2,6%	944,58	1,9%	1.170	9%	8,6%	55,9%
Aartselaar	4,9	3,8%	680	3,8%	750	22%	12,9%	46,3%
Affligem	7	4,9%	785	2,8%	662	13%	8,2%	44,1%
Alken	7	3,4%	850	2,9%	762	9%	8,9%	61,4%
Alveringem	8	1,3%	1.417	1,2%	1.598	22%	17,6%	55,6%
Antwerpen	8	1,%	850	1,4%	1.316	15%	9,6%	31,3%
Anzegem	8	3,2%	1.102	2,1%	778	20%	12,2%	90,3%
Ardooie	6	2,9%	598	3,9%	725	19%	20,2%	8,6%
Arendonk	7	2,5%	882	2,5%	874	17%	17,8%	42,1%
As	7,5	3,2%	630	2,2%	677	28%	24,1%	0,0%
Asse	6,9	2,8%	786	3,2%	967	13%	8,8%	89,8%
Assenede	7	3,3%	818	2,%	714	12%	14,8%	62,3%
Avelgem	7	2,%	1.259	1,6%	1.108	16%	14,6%	34,5%
Baarle-Hertog	7,2	1,9%	895,91	2,6%	1.049	13%	15,9%	2,5%
Balen	8	2,5%	880,67	2,1%	955	18%	12,2%	46,3%
Beernem	7,8	3,1%	1.080	2,1%	798	28%	8,4%	71,8%
Beerse	6,9	2,5%	875	3,1%	1.126	11%	6,2%	37,4%
Beersel	6,9	3,6%	680	3,7%	938	10%	14,8%	24,9%
Begijnendijk	8	4,2%	755,67	2,3%	802	16%	7,9%	46,5%
Bekkevoort	7,6	3,2%	882	2,1%	880	16%	9,3%	117,8%
Beringen	7,6	2,4%	955	2,2%	804	25%	13,%	43,6%
Berlaar	7,8	3,3%	1.165	2,%	805	26%	14,8%	48,2%
Berlare	7	2,7%	880	1,8%	1.113	8%	5,3%	80,4%
Bertem	7,5	4,8%	661	3,6%	722	12%	7,5%	87,6%
Bever	8	2,4%	1.071	1,4%	1.108	11%	10,8%	55,%
Beveren	5	2,4%	882	3,3%	892	24%	14,3%	156,8%
Bierbeek	7	4,8%	690	2,8%	776	20%	12,1%	57,9%
Bilzen	7,9	2,4%	970	1,6%	937	15%	7,4%	108,6%
Blankenberge	6	1,2%	1.099	2,2%	1.746	9%	4,8%	76,2%
Bocholt	8	2,4%	976,07	2,3%	623	16%	14,9%	87,3%
Boechout	7,1	4,6%	846	2,6%	751	23%	2,%	105,4%
Bonheiden	7,5	5,%	724,18	2,8%	766	14%	12,5%	28,6%
Boom	7,9	1,7%	976	1,3%	1.421	12%	2,9%	98,4%
Boortmeerbeek	5,8	5,2%	725	3,7%	677	15%	10,%	31,3%

Borgloon	8,5	2,3%	1039	1,8%	1.155	18%	8,1%	88,9%
Bornem	7,5	3,2%	929	2,6%	916	15%	6,9%	127,5%
Borsbeek	7	3,1%	787	2,6%	763	15%	6,5%	26,8%
Boutersem	7,6	4,4%	812,34	2,5%	835	18%	6,6%	86,7%
Brakel	8	3,9%	818,64	2,1%	671	20%	11,8%	45,5%
Brasschaat	6	4,%	566,75	4,%	776	17%	5,3%	43,1%
Brecht	7	3,7%	627	2,7%	719	10%	14,5%	47,6%
Bredene	7	1,9%	1295	1,7%	1.210	17%	9,9%	107,1%
Bree	8	2,5%	944	2,8%	725	22%	8,7%	111,5%
Brugge	6,9	2,%	1007,56	1,8%	1.308	16%	7,8%	33,7%
Buggenhout	7,8	2,8%	819	2,2%	1.208	7%	6,3%	74,6%
Damme	8	2,5%	1134	1,7%	1.111	14%	11,2%	46,6%
De Haan	5	1,8%	881,61	3,4%	1.397	10%	14,1%	50,9%
De Panne	0	-	1228	3,2%	1.688	16%	6,3%	41,4%
De Pinte	6,9	4,4%	875	2,3%	1.094	10%	14,6%	23,0%
Deerlijk	8	3,%	1071	2,7%	749	19%	17,%	47,1%
Deinze	7,2	3,2%	693	2,3%	920	20%	13,8%	64,3%
Denderleeuw	7,3	3,1%	950	1,9%	839	21%	10,8%	32,1%
Dendermonde	7,8	2,1%	881,61	1,6%	1.322	14%	6,9%	19,3%
Dentergem	7,5	3,1%	929	2,%	758	22%	19,2%	4,8%
Dessel	6	2,2%	850	2,2%	957	18%	14,6%	29,2%
Destelbergen	6,9	4,3%	750	2,8%	947	9%	10,1%	76,%
Diepenbeek	8	2,6%	875,31	2,1%	1.043	10%	10,9%	63,1%
Diest	7,9	2,5%	982	2,1%	988	14%	13,7%	39,1%
Diksmuide	8	1,7%	1354	1,6%	1.218	35%	10,9%	102,3%
Dilbeek	6,9	3,7%	740	3,4%	743	20%	12,1%	39,0%
Dilsen-Stokkem	8	1,9%	810	1,8%	1.094	15%	9,7%	31,9%
Drogenbos	7	2,2%	724	4,7%	1.003	28%	5,2%	2,9%
Duffel	6,5	2,7%	724,18	2,5%	1.144	14%	7,5%	110,3%
Edegem	7	4,3%	627	3,1%	752	13%	4,5%	72,5%
Eeklo	7,7	2,1%	818,64	2,1%	1.040	11%	7,7%	40,4%
Erpe-Mere	7	4,7%	755,67	3,1%	665	23%	8,8%	69,4%
Essen	7,5	3,3%	787	3,3%	728	15%	6,6%	28,4%
Evergem	7,9	3,2%	819	2,2%	866	9%	15,9%	13,8%
Galmaarden	7,5	3,5%	944	2,1%	812	18%	9,7%	81,2%
Gavere	7,3	4,3%	818	2,3%	724	23%	17,8%	47,3%
Geel	7	2,4%	787,15	2,5%	1.060	11%	4,6%	80,5%
Geetbets	8	3,%	945	2,4%	829	12%	8,1%	89,4%
Genk	7,5	1,5%	850,13	2,4%	1.050	19%	2,2%	103,5%
Gent	6,9	1,3%	913,1	1,2%	1.930	13%	,9%	77,6%
Geraardsbergen	7,8	2,3%	981,62	1,5%	1.068	12%	4,5%	115,%

Gingelom	8	3,1%	1039	1,4%	894	11%	7,3%	57,2%
Gistel	7,2	3,1%	1070	1,8%	699	13%	12,2%	45,9%
Glabbek	8	3,5%	756	2,4%	1000	22%	7,9%	83,2%
Gooik	7,3	4,%	895	2,5%	795	16%	8,7%	81,8%
Grimbergen	6,8	4,%	567	3,6%	782	18%	8,1%	66,%
Grobbendonk	7,5	2,9%	850	2,4%	1109	17%	5,8%	54,3%
Haacht	6,7	4,2%	850	2,6%	702	13%	6,6%	65,4%
Haaltert	7,2	4,3%	940	2,2%	620	18%	11,7%	65,5%
Halen	8	3,3%	945	2,5%	697	12%	8,5%	95,2%
Halle	7,5	2,6%	920	2,5%	981	24%	13,%	39,5%
Ham	7	2,8%	819	2,6%	689	15%	17,5%	90,7%
Hamme	8	2,4%	1039	1,5%	962	20%	10,3%	79,1%
Hamont-Achel	6	2,4%	730	3,%	675	25%	17,4%	1,1%
Harelbeke	7,5	2,7%	1350	2,3%	653	21%	8,7%	32,0%
Hasselt	7	2,1%	986,4	2,3%	1.226	20%	12,2%	82,1%
Hechtel-Eksel	8	2,7%	693	2,3%	662	20%	14,5%	39,2%
Heers	7,5	3,%	1007,56	1,7%	763	11%	10,9%	58,3%
Heist-op-den-Berg	7,5	2,9%	913	2,4%	913	14%	9,%	34,1%
Hemiksem	7,5	2,6%	976	1,6%	1.148	15%	15,8%	0,9%
Herent	7,7	4,7%	882	2,8%	666	12%	21,9%	61,%
Herentals	7,2	2,1%	975	2,3%	1.305	15%	7,7%	83,7%
Herenthout	7,5	2,8%	944	2,1%	903	20%	9,4%	27,5%
Herk-de-Stad	7	3,4%	756	2,4%	751	13%	9,4%	61,1%
Herne	7,9	3,7%	913	2,7%	811	12%	8,9%	77,2%
Herselt	7,6	3,2%	850	2,3%	712	11%	14,%	42,1%
Herstappe	5	1,9%	728	2,2%	1.030	9%	10,7%	0,0%
Herzele	6,9	3,2%	1007,56	1,7%	1.130	17%	2,2%	115,%
Heusden-Zolder	7,5	2,5%	935	2,2%	762	15%	13,4%	41,1%
Heuvelland	8	1,5%	1215	1,5%	1.280	14%	10,6%	61,9%
Hoegaarden	7,5	3,2%	787	1,8%	1.170	11%	9,8%	80,1%
Hoeilaart	6,8	3,2%	693	3,%	1.113	13%	8,5%	104,8%
Hoeselt	8,5	3,1%	913	2,3%	706	14%	13,2%	37,8%
Holsbeek	7	4,1%	818,64	1,9%	954	24%	11,%	95,8%
Hooglede	8	1,6%	1133	1,4%	1.709	16%	7,9%	13,8%
Hoogstraten	6	1,9%	881,61	2,8%	1.163	15%	15,3%	52,9%
Horebeke	7	5,4%	755	2,4%	546	19%	21,9%	7,8%
Houthalen-Helchteren	8	2,4%	929	2,4%	748	5%	6,4%	70,6%
Houthulst	7,5	2,5%	1244	1,9%	709	36%	2,2%	192,%
Hove	7,5	4,7%	878	2,8%	940	11%	13,8%	13,4%
Huldenberg	8	4,5%	630	3,1%	716	35%	12,8%	79,6%

Hulshout	7	2,8%	818,64	2,3%	973	15%	15,9%	21,1%
Ichtegem	7,7	2,7%	1070	1,9%	804	14%	4,8%	46,1%
Ieper	8	2,1%	945	2,1%	978	20%	14,3%	43,1%
Ingelmunster	8	2,4%	1228	1,9%	660	16%	18,9%	40,%
Izegem	7	2,6%	1132,29	2,2%	700	10%	7,9%	82,4%
Jabbeke	7,7	3,4%	976	2,3%	767	19%	16,2%	68,5%
Kalmthout	7,5	3,3%	690	3,5%	900	24%	11,1%	56,3%
Kampenhout	7	3,5%	850	2,6%	1001	17%	11,3%	64,%
Kapelle-op-den-Bos	7,8	3,8%	818	2,4%	790	22%	10,1%	87,4%
Kapellen	5	4,8%	551	4,7%	679	19%	5,5%	118,1%
Kaprijke	7,5	3,%	756	1,7%	1064	16%	6,1%	96,0%
Kasterlee	7,3	3,7%	714	2,7%	763	25%	20,2%	3,4%
Keerbergen	6,5	5,2%	577,46	3,9%	903	10%	8,7%	85,9%
Kinrooi	6	1,9%	890	1,6%	1057	25%	2,5%	93,3%
Kluisbergen	6,5	3,7%	850	2,4%	818	16%	22,5%	25,4%
Knokke-Heist	0	-	1200	4,%	1382	16%	15,9%	24,6%
Koekelare	7	2,6%	1071	2,%	790	20%	15,6%	39,6%
Koksijde	0	-	1220	3,%	1622	16%	10,4%	114,8%
Kontich	5,7	4,2%	690	3,5%	862	6%	8,8%	58,4%
Kortemark	8,5	2,6%	1165	2,%	740	26%	14,9%	94,%
Kortenaken	7,8	3,1%	929	2,2%	833	9%	9,3%	86,3%
Kortenbergh	7,9	4,3%	598	3,6%	679	20%	23,9%	12,6%
Kortesseme	8,5	3,1%	1008	1,8%	900	6%	5,9%	100,6%
Kortrijk	7,9	1,7%	1102	1,6%	1460	16%	3,9%	93,1%
Kraainem	7,5	4,5%	598	5,2%	636	15%	14,7%	33,5%
Kruibeke	8	3,3%	1228	2,%	807	14%	8,1%	96,1%
Kruisem	7,5	4,%	693	2,7%	831	21%	20,7%	7,8%
Kuurne	7,9	2,3%	1209	2,4%	757	15%	10,3%	75,2%
Laakdal	7,5	2,9%	877	2,2%	846	22%	11,3%	55,5%
Laarne	7,8	3,7%	787	2,2%	1076	12%	7,5%	60,2%
Lanaken	6,9	2,5%	756	3,2%	758	15%	6,5%	69,3%
Landen	7,9	2,7%	945	1,8%	1050	27%	5,3%	2,0%
Langemark-Poelkapelle	8	1,6%	1196	1,5%	1379	18%	11,4%	60,1%
Lebbeke	7,5	2,9%	1040	1,9%	904	17%	7,2%	87,3%
Lede	7,9	3,3%	945	1,9%	915	15%	11,9%	45,%
Ledegem	7,5	2,8%	1000	2,1%	652	22%	17,9%	38,3%
Lendelede	8	2,5%	1180	1,9%	838	12%	9,6%	95,1%
Lennik	8,5	4,%	708	2,6%	842	20%	11,%	76,3%
Leopoldsburg	8	2,7%	850	2,%	822	17%	11,2%	52,7%
Leuven	6,7	2,4%	975	2,3%	1003	18%	8,%	46,8%

Lichtervelde	7,5	2,2%	1008	1,5%	1.146	17%	13,5%	102,5%
Liedekerke	7,8	3,2%	1038	2,1%	760	10%	3,%	126,3%
Lier	7,9	2,2%	787	2,2%	1.228	13%	3,8%	93,4%
Lierde	7,3	4,3%	850	2,1%	711	17%	10,3%	110,3%
Lievegem	7	4,%	834	2,2%	762	12%	14,1%	50,3%
Lille	6,5	3,9%	756	2,7%	703	28%	13,%	43,1%
Linkebeek	7,8	3,6%	882	3,4%	869	13%	9,4%	44,2%
Lint	8	3,1%	882	1,7%	1.346	14%	7,8%	71,5%
Linter	8	3,8%	920	2,5%	678	20%	11,5%	49,7%
Lo-Reninge	7,7	2,1%	1070	2,2%	837	37%	16,1%	57,0%
Lochristi	6,9	3,8%	850	2,7%	797	25%	12,6%	27,0%
Lokeren	7	2,9%	787	2,3%	783	29%	15,8%	9,6%
Lommel	6	2,5%	819	2,9%	804	20%	11,5%	25,9%
Londerzeel	7,9	3,%	976,07	2,2%	1.052	10%	8,%	122,3%
Lubbeek	7,5	4,6%	614	2,9%	873	13%	9,1%	63,1%
Lummen	6,7	2,6%	835	2,2%	1.065	24%	12,9%	60,1%
Maarkedal	7	3,4%	819	1,8%	1.071	25%	16,1%	30,3%
Maaseik	8,5	1,9%	1122	1,6%	963	11%	11,2%	86,5%
Maasmechelen	8,2	1,7%	1039	1,9%	841	14%	6,7%	72,0%
Machelen	5	1,6%	692	3,7%	1.260	26%	6,3%	136,1%
Maldegem	6,9	2,9%	1039	2,3%	853	12%	12,5%	41,6%
Malle	7	3,%	614	3,4%	946	9%	7,8%	67,1%
Mechelen	6,8	2,1%	1100	1,8%	1.061	19%	-,2%	149,8%
Meerhout	8	2,%	913	2,4%	1.297	20%	10,4%	63,8%
Meise	8,2	3,9%	755	2,8%	930	9%	14,1%	68,5%
Melle	7,5	4,2%	945	2,6%	652	21%	21,8%	24,3%
Menen	8	1,6%	1134	1,4%	1.050	14%	6,%	88,4%
Merchtem	7,1	2,6%	850	1,8%	1.453	8%	7,5%	67,4%
Merelbeke	8	3,8%	910	2,2%	963	24%	4,%	142,5%
Merksplas	6,5	2,7%	692	2,7%	1.010	39%	15,4%	61,5%
Mesen	9	1,4%	1196	1,%	845	27%	10,%	108,0%
Meulebeke	7,5	2,6%	1039	2,3%	818	24%	12,3%	113,1%
Middelkerke	3	1,3%	1202	2,4%	1.722	18%	18,5%	68,4%
Moerbeke	7	3,8%	1170	1,9%	660	24%	7,4%	119,7%
Mol	7,7	2,3%	756	2,2%	1.110	15%	5,6%	52,4%
Moorslede	8	2,7%	1134	1,9%	694	22%	13,2%	93,5%
Mortsel	6,5	3,%	830	2,7%	1.208	20%	3,8%	118,4%
Nazareth	6,9	3,7%	787	3,4%	1.024	18%	12,2%	56,7%
Niel	8	3,%	1263	1,7%	798	50%	-3,%	249,5%
Nieuwerkerken	7,7	3,3%	945	2,4%	618	15%	16,9%	53,8%
Nieuwpoort	5	1,1%	1071	2,4%	2.365	12%	7,9%	77,6%

Nijlen	7	3,7%	819	2,1%	756	11%	7,%	81,8%
Ninove	7,5	2,8%	866	2,2%	974	17%	7,9%	45,2%
Olen	6	3,%	630	4,%	857	15%	11,%	13,3%
Oostende	6,5	1,2%	1259,45	1,8%	1638	15%	-1,%	95,4%
Oosterzele	7,8	4,5%	950	2,%	697	12%	11,%	112,7%
Oostkamp	8	3,4%	945	2,4%	855	20%	12,5%	115,3%
Oostrozebeke	7,5	1,8%	1020	1,6%	1267	19%	11,2%	90,0%
Opwijk	7,8	2,9%	850,13	2,%	1071	22%	5,6%	79,8%
Oud-Heverlee	6,5	5,5%	693	3,%	817	16%	10,4%	87,4%
Oud-Turnhout	7	3,2%	756	3,2%	686	9%	14,2%	54,9%
Oudenaarde	7	2,7%	756	2,1%	1087	23%	10,6%	80,7%
Oudenburg	7,7	2,1%	1243	1,3%	1228	12%	5,8%	102,3%
Oudsbergen	6,5	2,9%	838	3,%	663	14%	18,%	3,6%
Overijse	7	4,%	535	4,6%	928	18%	13,4%	64,3%
Peer	8	2,6%	975	2,2%	771	22%	10,%	88,5%
Pelt	6	2,8%	741	3,3%	637	26%	15,8%	17,5%
Pepingen	7,5	3,9%	850	2,4%	901	14%	11,4%	63,1%
Pittem	7,5	2,1%	1023,3	2,1%	1.117	19%	16,8%	63,0%
Poperinge	8	1,6%	1215	1,6%	1.282	26%	4,1%	110,2%
Putte	7,5	3,8%	840	2,5%	775	13%	7,4%	109,1%
Puurs-Sint-Amands	7,5	3,2%	998	2,4%	989	23%	10,5%	64,9%
Ranst	6,5	4,6%	705	2,9%	678	20%	16,2%	35,2%
Ravels	6	2,5%	787,15	2,9%	812	32%	23,%	8,6%
Retie	7,3	3,%	857	2,4%	846	23%	12,3%	54,4%
Riemst	8	3,2%	882	2,2%	628	18%	12,2%	66,5%
Rijkevorsel	7,4	2,4%	837,53	2,4%	989	19%	14,1%	38,2%
Roeselare	8,5	2,%	1140	2,1%	870	17%	5,%	93,6%
Ronse	8	1,6%	944	1,9%	1.025	16%	11,9%	75,9%
Roosdaal	7,5	4,8%	661,21	2,7%	660	17%	9,7%	68,7%
Rotselaar	6,5	4,7%	913,1	2,7%	709	14%	6,%	116,8%
Ruiselede	6,5	3,3%	945	2,5%	645	24%	19,9%	19,3%
Rumst	6,5	4,4%	787	2,3%	643	20%	14,5%	87,5%
Schelle	6	,%	897	3,%	723	38%	-,3%	176,6%
Scherpenheuvel-Zichem	8,5	3,3%	1008	2,1%	728	6%	9,3%	96,2%
Schilde	5	5,1%	551	5,8%	822	14%	13,1%	39,7%
Schoten	6,5	3,4%	724,18	3,2%	938	9%	10,6%	51,4%
Sint-Genesius-Rode	6	3,6%	652	4,1%	1.024	20%	19,6%	41,1%
Sint-Gillis-Waas	7,9	3,6%	945	2,3%	750	21%	3,6%	86,8%
Sint-Katelijne-Waver	7,3	3,5%	880	2,6%	896	19%	4,9%	38,2%

Sint-Laureins	7	2,3%	881,6	1,5%	1.203	27%	13,%	69,3%
Sint-Lievens-Houtem	7,9	3,9%	941	2,2%	787	13%	17,3%	6,7%
Sint-Martens-Latem	5,5	6,1%	472	5,4%	875	20%	19,5%	18,0%
Sint-Niklaas	8,5	1,9%	834,38	1,9%	1.005	18%	3,7%	93,6%
Sint-Pieters-Leeuw	7,4	2,9%	740	3,7%	853	18%	7,9%	61,5%
Sint-Truiden	8	2,4%	944,58	2,3%	1.020	19%	-1,8%	134,7%
Spiere-Helkijn	7	2,3%	1400	2,3%	993	19%	9,2%	55,3%
Stabroek	6,5	4,1%	755	2,9%	699	20%	8,9%	55,0%
Staden	8	1,8%	1150	1,9%	1.088	20%	19,2%	66,8%
Steenokkerzeel	6,7	4,3%	661,21	4,4%	728	18%	11,5%	46,6%
Stekene	8	3,5%	976	2,%	571	34%	7,3%	106,1%
Temse	8	3,%	944,58	2,4%	995	14%	7,6%	140,0%
Ternat	6,9	3,9%	802,9	2,9%	743	16%	10,2%	102,0%
Tervuren	6,7	3,5%	614	3,3%	1.175	24%	7,8%	115,0%
Tessenderlo	7	2,5%	850,13	2,6%	1.020	15%	18,3%	15,2%
Tielt	7,5	2,3%	1032	2,4%	994	10%	12,1%	64,8%
Tielt-Winge	8,5	2,9%	850,13	1,9%	1.030	11%	8,4%	75,1%
Tienen	7,6	2,4%	982	2,2%	1.019	8%	6,5%	67,1%
Tongeren	7,9	1,9%	900	1,9%	1.218	19%	7,5%	99,1%
Torhout	8	2,1%	1102	1,5%	1.260	8%	5,6%	52,0%
Tremelo	7	4,%	567	3,5%	761	16%	6,9%	10,6%
Turnhout	7,5	1,4%	913	1,9%	1.284	12%	10,%	12,2%
Veurne	7	1,2%	1209	1,5%	2.091	9%	8,7%	57,6%
Vilvoorde	7,2	2,4%	960	2,7%	934	23%	11,4%	35,6%
Vleteren	7	2,3%	1259,45	2,%	788	24%	10,1%	100,8%
Voeren	7,5	2,6%	945	2,3%	823	10%	14,5%	68,%
Vorselaar	7,5	3,3%	756	2,1%	963	12%	8,9%	0,0%
Vosselaar	7,5	3,7%	630	3,%	796	17%	12,2%	36,4%
Waasmunster	7,4	4,%	913,1	2,7%	747	30%	7,%	241,3%
Wachtebeke	8,5	2,4%	945	1,3%	1.126	10%	6,9%	37,4%
Waregem	6,8	2,1%	1006	2,1%	1.170	19%	14,3%	31,00%
Wellen	7,8	3,1%	850	2,2%	665	28%	17,8%	62,%
Wemmel	7,3	3,5%	693	3,6%	1.003	8%	13,%	59,7%
Wervik	8	2,4%	1259	1,7%	710	16%	9,8%	49,0%
Westerlo	7	2,7%	692	2,5%	1.057	12%	17,4%	45,7%
Wetteren	7,5	2,2%	976	2,%	1.089	12%	9,4%	44,5%
Wevelgem	6,8	2,3%	1133,5	2,1%	1.002	18%	10,4%	92,0%
Wezembeek- Oppem	7,2	5,%	535	4,9%	712	17%	8,1%	19,9%
Wichelen	7,5	2,6%	881,61	1,7%	1.204	12%	6,5%	73,3%

Wielsbeke	7,5	2,1%	1007,56	3,0%	1.206	21%	13,2%	175,3%
Wijnegem	5,5	2,7%	850	4,5%	1.123	16%	2,6%	103,0%
Willebroek	7,5	2,0%	992	1,6%	1.164	13%	6,2%	74,0%
Wingene	7,8	2,9%	1008	2,7%	708	25%	16,1%	45,4%
Wommelgem	5	3,6%	630	4,2%	773	24%	17,5%	0,1%
Wortegem-Petegem	7,7	4,0%	882	2,3%	832	20%	16,2%	89,9%
Wuustwezel	7	3,0%	740	2,7%	698	19%	12,1%	30,5%
Zandhoven	7	4,1%	614	3,3%	602	11%	11,3%	48,9%
Zaventem	5	2,8%	472	4,8%	877	18%	12,0%	73,0%
Zedelgem	8	3,5%	945	2,6%	697	18%	18,3%	36,7%
Zele	7,8	2,0%	870	1,9%	1.069	8%	8,9%	83,9%
Zelzate	7,5	2,3%	913,1	1,6%	679	12%	6,3%	51,4%
Zemst	7	4,5%	693	2,3%	883	25%	11,8%	69,9%
Zoersel	6,5	4,4%	589	3,6%	831	15%	5,6%	80,4%
Zonhoven	8	3,3%	850	2,6%	750	10%	12,4%	8,6%
Zonnebeke	8	2,5%	1196	1,8%	856	24%	16,8%	28,7%
Zottegem	7,5	2,7%	1070	1,7%	1.189	30%	7,5%	121,5%
Zoutleeuw	8,3	2,4%	945	1,8%	1.196	15%	4,2%	80,2%
Zuienkerke	7	2,6%	1133,5	2,5%	1.005	16%	20,2%	20,2%
Zulte	5,9	4,1%	875	2,4%	659	17%	19,1%	56,5%
Zutendaal	8	2,8%	788	2,5%	813	14%	13,2%	50,0%
Zwalm	6,9	4,8%	819	2,1%	671	23%	16,6%	17,7%
Zwevegem	7,5	2,3%	1228	1,6%	1.074	27%	10,5%	83,4%
Zwijndrecht	2,5	2,7%	950	3,4%	967	21%	9,0%	39,6%